

Semantic Universals of the «Worldview» of Future Counseling Psychologists

Семантичні універсалії «картини світу» майбутніх психологів-консультантів

Oksana Serhieienkova¹

Dr. Sc. in Psychology,
Professor

E-mail: o.serhieienkova@kubg.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1380-7773>

Оксана Сергєєнкова¹

доктор психологічних наук,
професор

Svitlana Kalishchuk¹

Ph.D. in Psychology,
Associate Professor

E-mail: klana_@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1749-7856>
Researcher ID: F-4321-2019

Світлана Каліщук¹

кандидат психологічних наук,
доцент

Tatiana Zabolotna²

Ph.D. in Philology,
Associate Professor

E-mail: taniazab@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1407-1283>

Тетяна Заболотна²

кандидат філологічних наук,
доцент

¹ *Borys Grinchenko
Kyiv University*

✉ 18/2, Boulevard-Kudryavskaya
Str., Kyiv, Ukraine, 04053

¹ *Київський університет
імені Бориса Грінченка*

✉ 18/2, вул. Бульварно-Кудрявська,
Київ, Україна, 04053

² Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University
✉ 30, Sukhomlynskyi Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv Reg.,
Ukraine, 08401

² ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький державний
педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
✉ вул. Сухомлинського, 30,
Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Original manuscript received February, 04, 2020

Revised manuscript accepted March, 25, 2021

ABSTRACT

Introduction. The experience gained and recorded in the «worldview» of the interaction of the future psychologist-consultant with the world is «packed» into special structures – semantic universals. Semantic universals have a linguistic expression and open up as meaning. The «worldview» as a stable dynamic system performs an incentive and indicative function and acts as internal activity plan of the future psychologist-consultant. The given property of the «worldview» in reconstruction arouses research interest to modeling methods of its meaningful description as a system of meanings and the main coordinates of semantic experience. **Aim.** Reveal the specifics of modeling semantic universals as a set of meanings of the «worldview» of future psychologists-consultants. **Research procedure.** The description of the «meter» was chosen as the type of semantic modeling. It was implemented by the methods of definition of concepts and evaluation grid. The obtained results were processed by the method of hierarchical cluster analysis.

Results. The system of semantic universals is obtained, which consists of 12 concepts. As a scheme for their description, measurements of the basic categories «image» were used. The dendrogram designated two generalized clusters of semantic universals: «resource and intention» and «dynamics», which can be considered as the semantic basis of the «worldview» of future psychologists-consultants.

Conclusion. The main coordinate points of the «worldview» of future psychologists-consultants are formulated during the establishment of inter-conceptual relations of the system of semantic universals as a text. The lack of measurements of «substantiality» and «event» in the semantic universals of the «worldview» under study revealed the scarcity of their subjective way of classifying events as a response of the world to certain actions and lack of actualization of oneself and one's existence. The indicated position requires the compilation of algorithms and modeling conditions for the development of the systemic existential component of the «worldview» of future psychologists-consultants.

Key words: «worldview», semantic universals, meaning, text, future psychologists-consultants.

Вступ

Панівна глобалізаційна тенденція розвитку соціальної самоорганізації і, зокрема, формування широких соціальних й інформаційних зв'язків посилює роль і значення психолінгвістичних досліджень мовленнєвої діяльності людини. Упредметнення сучасних об'єднувальних та роз'єднувальних тенденцій соціальної й інформаційно-комунікативної взаємодії досягається експериментальними дослідженнями мови як організованої й автономної системи означення світу і себе в ньому. Саме психосемантичні методи вивчення мовлення як психолінгвістичного феномену ментальної репрезентації персонального засобу життя і його цінностей дозволяють окреслювати, вивчати та впливати на різнобічні елементи системи соціально-культурнопрофесійного буття людини.

У цьому контексті є актуальним дослідження мовного засобу майбутніх психологів-консультантів класифікувати світ, зокрема, репрезентувати його для себе і транслювати іншим. Таким мовним засобом є семантичні універсалії (Артемьева, 1999), змістові та функціональні ознаки яких, по-перше, визначають мовленнєві навички й формати основних видів мовленнєвої діяльності. По-друге, є узагальненням семантичних просторів і семантичних мереж, які в мовних знаках оформлюють ключові ознаки «картини світу». По-третє, детермінують «комунікативну тканину» професійного життя психологів-консультантів, визначаючи форми і засоби діалогічної консультативної взаємодії «психолог – клієнт». Отже, семантичні універсалії як мовний засіб упорядкування і оформлення свого ставлення до світу можна розглядати конструктором відображення мовленнєвої частини образу світу людини (Леонтьев, 1997), дослідження якого є актуальним і перспективним у психолінгвістичній науці й практиці.

Мета статті полягає у висвітленні процедури об'єктивації семантичних універсалій «картини світу» майбутніх психологів-консультантів як інтегративної ознаки інтраперсональної комунікації та упредметнення триєдиної системи «мова – смисл – текст» в архітектоніці «картини світу».

Завдання статті:

(1) Викласти модель дослідження семантичних універсалій «картини світу» майбутніх психологів-консультантів, яка окреслюється методологічними підходами теорії й практики суб'єктивної семантики, психосемантики та особистісних конструктів.

(2) Сформулювати мовленнєві ознаки міжпонятійних зв'язків системи семантичних універсалій майбутніх психологів-консультантів як тексту, що розкривають ключові грані переживання досліджуваними себе і світу та регулюють зміст їх «картини світу».

Методи та методики дослідження

Семантичні універсалії «картини світу» майбутніх психологів-консультантів досліджувались з використанням методологічного підходу моделювання структур суб'єктивного досвіду, запропонованого О.Ю. Артем'євою (1999), методів психосемантики (Петренко, 2005) та теорії особистісних конструктів G. Kelly (1955). Типом семантичного моделювання було обрано опис «вимірювача», який реалізовувався методом визначення понять.

Діагностичні інструменти представлені проективною методикою «Мій світ» (модифікована методика «Хто Я?» М. Куна та Т. Макпартленда) і варіацією оцінювальної решітки методу репертуарних матриць Дж. Келлі (Каліщук, 2020: 252). Дослідження будувалось за квазіекспериментальним планом часових серій, що передбачав здійснення серії двох замірів віддалених за часом. Перша серія полягала в описі поняття, друга – у заповненні оцінювальної решітки.

Алгоритм діагностики складався з таких операцій:

(1) Приписування досліджуваними 20-ти визначень поняттю «світ».

(2) Здійснення частотного аналізу отриманих описів з відбором тих, які зустрічались у 75.0% досліджуваних. Описані характеристики були зведені у загальну таблицю з визначенням частоти (f) та міри виразності кожної з них (f/N). Нормування проводилось відповідно до загальної чисельності досліджуваних, а не окремо за підгрупами вибірки. Рішення аналізувати отриманні

дані за загальною вибіркою було зумовлено дослідницьким завданням, а саме – встановити переважну орієнтацію досліджуваних у світі в силу того, що семантичні універсалії – це сукупність стійких подібних оцінок. Контекстна універсалія ставлення до світу приймається в якості мовленнєвого семантичного коду, а тому може бути поширена на генеральну вибірку відповідно до методологічних положень психології суб'єктивної семантики О.Ю. Артем'євої та методичної процедури дослідження (Артемьева, 1999).

(3) Побудова оцінювальної решітки за методом Дж. Келлі (Каліщук, 2020). Решітка задавалась двома полюсами конструктів, в якості яких виступили дихотомічні структурні властивості понятійної системи, виокремлені М.О. Холодною (2002), а саме: конкретність – абстрактність, складність – простота, невизначеність – ясність, компартименталізм – пов'язаність, центральність – периферійність, закритість – відкритість. Елементами оцінювальної решітки виступали семантичні універсалії, визначені на попередньому етапі дослідження.

(4) Кожен елемент оцінювався окремо за всіма конструктами. Оцінка семантичних універсалій щодо конструктів проводилась за 11-ти бальною шкалою. Визначався кількісний бал елемента у кожній дихотомічній парі конструктів. Дані об'єднувались в індивідуальну матрицю оцінок 6-ти дихотомічних конструктів та 12-ти елементів. На наступному кроці індивідуальні оцінювальні решітки було приведено до загальногрупової таблиці (табл. 1).

Таблиця 1. Матриця оцінок 12 елементів за 6-ма полярними конструктами

Конструкт	Елементи – семантичні універсалії												Полярний полюс конструкта	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Конкретність														Абстрактність
Складність														Простота
Невизначеність														Ясність
Компартименталізм														Пов'язаність,
Центральність														Периферійність
Закритість														Відкритість

(5) Проведення за допомогою IBM SPSS Statistics (версія 22) ієрархічного кластерного аналізу для побудови сукупності

міжпонятійних зв'язків елементів та конструктів оцінювальної решітки з визначенням порядку агломерації, складанням матриці близькості й побудовою дендрограми. Кластеризація подібних елементів оцінювальної решітки забезпечила знаходження узагальнених рис (мовленнєвих ознак) міжпонятійних зв'язків семантичних універсалій, які об'єктивують ключові грані мовної рефлексії досліджуваних щодо світу.

При інтерпретації отриманих даних ураховувались такі положення:

(1) Досліджувані виконували завдання, використовуючи українську, грузинську та російську мови. Мова відповіді обиралася досліджуваними за власним бажанням, що вимагало застосування засобів подолання психосемантичної розрізненості та кроскультурної диференціації, які зумовлені, як зазначає О.М. Лозова (2006), семантикою, синтаксисом та прагматикою мови. Об'єктивно, мовленнєва специфіка досліджуваних в описі світу проявилася з використанням грузинської мови, якій імпліцитно властива значна ємкість слів та складне словотворення, а саме: одним словом означається і дія, і стан (наприклад: «безмежна правильна дорога, якою треба йти», «завжди сяє сонце і це допомагає», «нависають важкі хмари і рухатися не хочеться» тощо). Проте, по-перше, дослідження спрямовувалось на вивчення індивідуальної своєрідності процесів мовленнєвої концептуалізації майбутніми психологами-консультантами дійсності на відміну від «соціальної, зумовленої етнолінгвістичною самобутністю» (термін Ф. Шаріфіана) (Sharifian, 2009: 116). По-друге, критерієм формування вибірки виступав сформований інтерес майбутніх психологів до психологічної консультаційної практики та їх бажання дослідити систему власних значень поняття «світ» як унікального фрагменту екзистенційної дійсності у поєднанні когнітивного, мовленнєвого і емоційно-ціннісного змісту. По-третє, суб'єктивні семантики диференціюються системою смислів як слідством і результатом взаємодії зі світом і зафіксованого ставлення до нього та розкриваються як онтологічний текст через мову. В нашому випадку, з метою зменшити кількість перекодувань та викривлень описових характеристик «картини світу» при перекладі з грузинської мови уточнювалися і враховувалися всі їх значення та

глибинні семантичні ролі за Ч. Філлмором: агенс, контрагент, об'єкт, результат, інструмент, джерело, мета, експерієнцер (Fillmore, 1977).

(2) Інтерпретація визначених семантичних універсалій здійснювалась за двома теоретичними схемами. Перша – це виміри аналізу базової категорій «образ» із категоріальної матриці А.В. Петровського та М.Г. Ярошевського, а саме: субстанціональність, спрямованість, активність, упередженість, подія й дійсність (Петровский & Ярошевский, 1998). Запропонований аналіз дозволив розкрити вплив мовленнєвої діяльності на формування у досліджуваних уявлення світу, персонального відчуття «дотичності» до світу та точок «зчеплення» з ним. За другою теоретичною схемою визначались та пояснювались підсистеми інтегральної структури образу світу як системи мовленнєвих значень, а саме, описувались мотиваційна, цільова та ситуаційна підсистеми модельного мовленнєвого конструкту – брамфатури (Серкин, 2005).

Вибірка

Вибірку склали 67 досліджуваних (4-й курс бакалаврату та 1–2 курси магістрів) Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (27 осіб), Криворізького факультету Запорізького національного університету (21 особа), Batumi Shota Rustaveli State University (19 осіб). Критерієм формування вибірки виступило спрямування навчання та подальших професійних інтересів досліджуваних.

У всіх запрошених учасників дослідження була отримана інформована згода на збір даних. У процесі проведення дослідження було дотримано всіх етичних норм і правил. Жодного морального тиску на учасників експерименту не здійснювалося.

Результати теоретичного дослідження

Багатотенденційні класичні дослідження психолінгвістичних (Жинкин, 1982; Леонтьев, 1997; Лурия, 2002), психосемантичних (Петренко, 2005; Шмелев, 1983), суб'єктивно-семантичних (Артемьева, 1999; Серкин, 2006) та філософсько-психолого-

культурологічних (Бахтин, 1997; Выготский, 1982; Максименко, 2014; Есо, 1984) дискурсивних аспектів ментальних процесів людини відкривають шлях до пошуку методів об'єктивації її буття і, зокрема, елементів «картини світу» як множини індивідуально налаштованих образів світу та ієрархічних смислових зв'язків між ними.

Зокрема, О.О. Леонтьєвим акцентувалася увага на питанні мовної діяльності як ключового орієнтиру розвитку «картини світу». Науковець підкреслював, що мова – це спосіб

«внесення тієї чи іншої корекції в образ світу співрозмовника (або ситуативний, фрагментарний і, водночас, безпосередній, тобто, образ «великого» світу, або глобальний, але вимкнений із реальної діяльності і реального переживання цього світу, тобто образ «малого» світу, світу абстракцій)» (Леонтьєв, 1997: 178).

Зумовленість «картини світу» мовленнєвою діяльністю співрозмовника і, зокрема, її змістом, мовними семіотичними засобами актуалізує проблему трансляції і ретрансляції мовленнєвого повідомлення, на яку звертає увагу О.М. Лозова (2013). Автор наголошує на необхідності визначати комунікативно-мовленнєві форми та засоби спілкування, що мають силу спричиняти трансформацію «картини світу» одержувача інформації. Проте, численні сучасні психолінгвістичні дослідження зосереджуються переважно на експлікативному боці комунікації, які розкривають структуру комунікативних актів, процеси створення, відправлення та отримання повідомлення, засоби кодування й декодування повідомлення (Burton et al., 2019; Collett et al., 2019; Smith & Bishop, 2019). Разом з тим, відомо, що механізмом і, водночас, формою упредметнення елементів і образів «картини світу» є внутрішнє мовлення, котре відповідно до загальних властивостей мовленнєвої поведінки характеризується як «ненавмисне, спонтанне, автоматичне, реактивне, неусвідомлене» (Калмиков, 2021: 47).

У цьому аспекті на перший план виходить проблема рефлексії мови, усвідомлення промови та контролю її породження, себто, питання рефлексивної психолінгвістики або «психолінгвістики психолінгвістики» (термін О.О. Леонтьєва). Науковий пошук засобів об'єктивації мовцем мови розкриває вагомі психолінгвістичні та психосемантичні дослідницькі плани, а саме:

- (1) вивчення психолінгвістичних диспозицій, які є інформаційною системою відображення пізнання та досвіду людини у лексиці мови (Chomsky, 2000; Harley, 2009; Steinberg & Sciarini, 2013);
- (2) визначення засад конструювання та детермінації сприйняття і переробки «чуттєвої тканини» свідомості у форму лінгвістичних значень (Лозова, 2013; Леонтьев, 1983);
- (3) аналіз співвідношення когнітивної та мовленнєвої структур, з метою визначення ролі мови в процесах пізнання й осмислення світу та його «концептуалізації як виявлення у мові мисленневих процесів людини» (Talmy 2006: 544);
- (4) побудова семіотичного (мова) та семантичного (смысл) просторів як дискретної та континуальної складових онтологічного тексту світу і множини мовленневих текстів, що формують персональні «картини світу» (Налимов, 1989).

Означені розвідки відкривають важливий ракурс психолінгвістичних досліджень проблеми об'єктивації мовцем внутрішньої мови, яка пов'язана із процесами мислення та мовлення. Зокрема, М.І. Грицюк зазначає, що внутрішня мова

«залишається однією із найбільш складних та важливих проблем філософії мови та унікальним лінгвопсихологічним феноменом» (Грицюк, 2019: 174).

Автор окреслює форми екстеріоризації внутрішньої мови, до яких відносяться реплікативне внутрішнє мовлення, внутрішній монолог, внутрішній діалог та «потік свідомості» (Грицюк, 2019: 174).

Разом з тим, Г.В. Калмиков (2021) справедливо зазначає, що аспект рефлексії майбутніх психологів-консультантів над професійним мовленням не був предметом вивчення в рефлексивній психолінгвістиці. Автором обґрунтовано концептуальні підходи до психолінгводиagnoстики об'єктивації мови бакалаврів психологів, контролю психолога над генерацією професійного мовлення та усвідомлення професійного мовлення. Дослідником встановлено, що рефлексія професійного мовлення не формується доволно,

а потребує цілеспрямованих психолінгвотехнологічних впливів, спрямованих на розвиток дискурсивної рефлексивності.

Саме тому вихідною засадою дослідження «картини світу» є площина дефініцій внутрішнього мовлення, яка окреслює амбівалентні, тобто, водночас і неусвідомлювані, й спрямовуючі його ознаки. Зокрема – це «універсальний предметний код» (Жинкин, 1982), «мовлення для себе» (Выготский, 1982); «внутрішній діалог» (Бахтин, 1997); «слабкий голос у голові» (Perrone-Bertolotti et al., 2014), «приховане мовлення» (Alderson-Day & Fernyhough, 2015). Відтак, засоби об'єктивації «картини світу» знаходяться у психолінгвістичній площині, в якій розкриваються сутнісні «поліфонічні та діалогічні» (термін М.М. Бахтіна) засади внутрішнього мовлення людини і, зокрема, мовленнєві засоби «збирання себе» через «співвіднесення Я і світу» та детермінованих мовою зв'язків й відношень зі світом.

Отже, дослідницьке поле психолінгвістичних розвідок та наявна потреба у знаходженні засобів впливу на мовленнєвий текст «картини світу» майбутніх психологів-консультантів спрямовує на складання процедури рефлексивного аналізу набутих ними мовленнєвих орієнтирів, які б виконували, водночас, і діагностичну і психолінгвотехнологічну функцію знаходження нових мовленнєвих орієнтирів.

Такою процедурою є психосемантичне відкриття семантичних універсалій та знаходження мовленнєвих конструктів, що відображають системні зв'язки між ними. Дослідженнями О.Ю. Артем'євої доведено, що отриманий і зафіксований досвід взаємодії особистості зі світом «упаковується» в спеціальні мовленнєві структури – «семантичні універсалії» (термін О.Ю. Артем'євої), які містять суб'єктивну навичку, а саме – мовленнєвий засіб класифікувати світ (Артемьева, 1999). Саме тому семантичні універсалії можна прийняти як мовний (семіотичний і семантичний) конструкт, що упередметнює рефлексивний аналіз особистості й є мовленнєвою формою «укладання» досвіду взаємодії особистості зі світом у «картину світу». Пізнання світу або мовне «вчитування» ситуації означає «знаходження» і породження цією дією тієї частини Я, яка або підтверджує образ Я і світу, або його реорганізує через ініціювання внутрішнього мовлення, яке відображується у «блукаючому мовленнєвому розумі»

(Perrone-Bertolotti et al., 2014) та проявляється у мові, що «задіює інших» (Alderson-Day & Fernyhough, 2015).

Слід наголосити, що мовні знаки акумулюють смислові поля в результаті мовної діяльності, індукції, інтерпретації та перетворення відкритих раніше смислів відповідного контексту і поєднуються в унікальні «картини світу» та автонаративні тексти (Чепелева, 2018). Саме тому семантична тріада «мова – смисл – текст» визначає операційний механізм складання мовленнєвого «образу світу». І, крім того, семантична тріада зумовлює конструювання парціальних мовленнєвих моделей «картини світу», а саме: моделі власної дійсності та її умов, моделі життєвої історії, моделі особистісної екзистенції та відносин з іншими, моделі свого майбутнього.

Відтак, семіотико-семантична взаємодія мовних знаків створює певну композиційну монолітність мовленнєвого тексту «картини світу» та розкриває ключові положення дослідження, а саме:

– розуміння є процесом мовного конструювання тексту й знаходження смислових елементів на всіх пізнавальних контурах свідомості (Агафонов, 2003), які актуалізуються в спеціально організованому просторі психолінгводиagnostики;

– смислотворення є поєднанням мовленнєвих елементів (Леонтьєв, 2003) у системній взаємодії семантичної тріади «мова – смисл – текст»;

– саме в мовній діяльності внутрішньої мови здійснюється поліваріативне осмислення значення та мовного означення смислів як мовленнєве упредметнення «потoku свідомості»;

– специфіка семантичних універсалій є відображенням екстеріоризації внутрішньої мови, що розкриває персональний досвід взаємодії особистості зі світом (Артемьева, 1999; Леонтьєв, 1997).

Результати емпіричного дослідження

За модифікованою методикою «Мій світ» отримано більше 15 000 описових характеристик. Частотним аналізом визначалася міра виразності кожної з них в досліджуваній виборці. Наприклад, «щастя» та «особливий» мають міру виразу – 0.75; «не познаний» – 0.22; «втома» – 0.15; «не люблячий» – 0.13; «заповнений

емоціями» – 0.09; «не захищений», «лабіринт», «простір для дій» – 0.07; «психологія» – 0.04; «випадковість» – 0.03; «великий терапевт», «пошук себе і свого імені», «таємничий» – 0.02 тощо.

Відтак, у результаті частотного аналізу визначено дванадцять слів-дескрипторів, ознаки яких є семантичними універсаліями поняття «картина світу» досліджуваних, а саме: «інтерес» (0.83), «активність» (0.83), «безмежний» (0.81), «складний» (0.81), «справедливий» (0.8), «гарний» (0.79), «багатогранний» (0.78), кольоровий» (0.77), «змінний» (0.77), «проблемний» (0.76), «особливий» (0.75), «щастя» (0.75).

Застосування категоріальної матриці до аналізу визначених у досліджуваних семантичних універсалій дозволили, по-перше, здійснити їх класифікацію за двома засадами – визначити понятійні конструкти й виміри категоріального опису викликаних діагностикою понять, по-друге, розгорнути площину всіх можливих проєкцій семантичних універсалій досліджуваних, по-третє, знайти актуалізовані й дефіцитні грані їх «картини світу».

Відкрито, що семантичні універсалії описуються досліджуваними такими понятійними конструктами:

- переживання (вимір упередженості) – «гарний», «кольоровий», «безмежний», «щастя»;
- ситуація (вимір дійсності) – «проблемний»;
- мотив (вимір спрямованості) – «інтерес»;
- дія (вимір активності) – «активність».

Разом з тим, семантичні універсалії «складний», «справедливий», «багатогранний», «змінний», «особливий» характеризуються віднесеністю водночас до декількох вимірів, наприклад: до «дійсності» та «упередженості». Визначено, що у відповідях досліджуваних відсутні описи вимірів «подія» (категорія «інтеракція») та «субстанціональність» (категорія «суб'єкт»). Означене положення окреслює дефіцитність досвіду інтерактивної взаємодії досліджуваних зі світом як із ланцюгом подій. Зокрема визначається недостатність осягнення досліджуваними взаємозв'язку між станами, вчинками та подіями і нестачу усвідомлення причин виникнення тих подій, що вибудовуються в сталий детермінований порядок (порочне, «хибне» коло). Крім того, відсутність виміру «субстанціональності» вказує на недостатність бачення себе у дії «співвіднесення Я зі світом» та не сформованість

і мовленнєву не наповненість конструктів «Я є» та «це є Я». У досліджуваних не об'єктивовано почуття трансцендентного «Я є» та відсутній синергетичний баланс енергетики минулого і майбутнього щодо сьогодення. Відтак, можна констатувати, що у внутрішньому мовленні досліджувані не оперують конструктом «Я є» як потенційною можливістю стати собою, дати собі своє життя, зокрема, професійне. Відповідно, специфіка екзистенційної дійсності досліджуваних простежується у дефіциті мовного виразу переживання «Це Я є», що обмежує почуття їх суб'єктної присутності в своєму житті, в просторі і часі.

Слід зауважити, що відсутні у досліджуваних суб'єктні характеристики «картини світу» формуються у процесі складання особистої історії, формування самоствавлення, системи провідних діяльностей та ієрархії мотивів. Тому можна розглядати конструювання «картини світу» як механізм генези суб'єктності, як процес взаємодії і мовленнєвих зв'язків з навколишнім довкіллям через повторювальні патерни «співвіднесення Я зі світом». Розкривається «співвіднесення Я зі світом» в інтрапсихічному та інтерпсихічному комунікаційних ракурсах. Саме тому, брак суб'єктності в описових характеристиках поняття «мій світ» потребує розробки операційного алгоритму її розвитку, можливості якого дозволили усвідомити дію всіх пізнавальних контурів смислотворення, а саме: сенсорно-перцептивний (симптоми, відчуття), уявлень (образи себе, світу, ситуації), мисленнєвий (думки, типові когнітивні схеми інтерпретування дійсності та її репрезентації), афективний (звичні емоційні патерни та стани), рефлексивний («Я є», «це є Я», «це мій Світ»).

Застосування чотирикрокового процесу оцінки семіотики та семантики образів світу, а саме: «небезпечний – безпечний», «привабливий – не привабливий», «аспектний перцептивний аналіз» та «предметна прогностична кваліфікація» дозволило виявити виразну ознаку прогностичності діагностованих семантичних універсалій. Зокрема прогностичність семантичних універсалій «безмежний», «змінний» та «інтерес» означає, що мовленнєва модель світу досліджуваних не тільки відбиває існуючий досвід, але й має спрямованість в майбутнє та слугує орієнтиром у подальшому налаштуванні «картини світу» на динаміку реального світу. Саме тому отриманий в ході дослідження модельний

мовленнєвий конструкт віднесено до «брамфатури», в якому мотиваційна, цільова та ситуаційна підсистеми пронизують та детермінують одна одну. У підсистемах «брамфатури» семантичні універсалії представлені не пропорційно. Мотиваційна підсистема містить дві універсалії («щастя» та «інтерес»); цільова – одну («активність»); ситуаційна – дев'ять («проблемний», «кольоровий», «гарний», «змінний», «безмежний», «багатогранний», «складний», «справедливий», «особливий»). Перевага ситуаційної підсистеми над цільовою та мотиваційною визначає необхідність пошуку психолінгвотехнологічних шляхів відкриття інтенційності досліджуваних та урівноваження дихотомії між стабільністю і змінністю їх персонального розвитку.

Крім того, охарактеризовані підсистеми «брамфатури» розкривають специфіку мовного конструювання майбутніми психологами-консультантами «картини світу», яка відрізняється:

– емоційним сприйняттям світу, в якому існує краса («гарний», «кольоровий», «особливий», «щастя»);

– оцінкою ситуацій як багатовекторних («багатогранний», «безмежний») та динамічних («змінний», «активний») і прагнення їх вивчити («інтерес»);

– доступністю світу й відкритістю йому («справедливий»), його викликам («проблемний», «складний») і можливостям.

На наступному етапі дослідження, з метою побудови сукупності міжпонятійних зв'язків семантичних універсалій, було використано метод оцінювальної решітки Дж. Келлі. Кластерним аналізом взаємозв'язків між елементами і конструктами оцінювальної решітки визначено, що відстані (в коефіцієнтах зв'язку) між семантичними універсаліями знаходяться в діапазоні від 3.000 («гарний» і «кольоровий») до 426.000 («безмежний» і «змінний») і включають в себе 11-ть етапів агломерації (табл. 2).

Найбільш виразними зв'язками (перші вісім етапів агломерації) позначились такі конструкти:

– кольоровий – щастя (147.0); кольоровий – активність (115.0); кольоровий – гарний (3.0);

– багатогранний – проблемний (144.0); багатогранний – активність (37.0); багатогранний – складний (5.0);

– активність – справедливий (111.0); активний – гарний (88.0); активність – складний (40.0);

- інтерес – гарний (105.0); інтерес – кольоровий (102.0); інтерес – щастя (85.0); інтерес – справедливий (58.0);
- безмежний – особливий (132.0); безмежний – щастя (83.0); безмежний – кольоровий (64.0);
- гарний – справедливий (139.0); гарний – особливий (119.0); гарний – безмежний (67.0);
- справедливий – змінний (134.0); справедливий – щастя (117.0); справедливий – проблемний (84.0).

Таблиця 2. Матриця близькості семантичних універсалій за мірою квадрата відстані Евкліда

<i>Елементи</i>	<i>Matrix File Input</i>					
	<i>Особливий</i>	<i>Щастя</i>	<i>Проблемний</i>	<i>Змінний</i>	<i>Кольоровий</i>	<i>Багатогранний</i>
Особливий	.000	149.000	260.000	156.000	148.000	180.000
Щастя	149.000	.000	223.000	307.000	147.000	327.000
Проблемний	260.000	223.000	.000	112.000	290.000	144.000
Змінний	156.000	307.000	112.000	.000	362.000	148.000
Кольоровий	148.000	147.000	290.000	362.000	.000	186.000
Багатогранний	180.000	327.000	144.000	148.000	186.000	.000
Гарний	119.000	146.000	255.000	307.000	3.000	147.000
Справедливий	190.000	117.000	84.000	134.000	158.000	160.000
Складний	211.000	328.000	161.000	185.000	183.000	5.000
Безмежний	132.000	83.000	338.000	426.000	64.000	266.000
Активність	179.000	268.000	169.000	197.000	115.000	37.000
Інтерес	218.000	85.000	206.000	284.000	102.000	286.000

<i>Елементи</i>	<i>Matrix File Input</i>					
	<i>Гарний</i>	<i>Справедливий</i>	<i>Складний</i>	<i>Безмежний</i>	<i>Активність</i>	<i>Інтерес</i>
Особливий	119.000	190.000	211.000	132.000	179.000	218.000
Щастя	146.000	117.000	328.000	83.000	268.000	85.000
Проблемний	255.000	84.000	161.000	338.000	169.000	206.000
Змінний	307.000	134.000	185.000	426.000	197.000	284.000
Кольоровий	3.000	158.000	183.000	64.000	115.000	102.000
Багатогранний	147.000	160.000	5.000	266.000	37.000	286.000
Гарний	.000	139.000	148.000	67.000	88.000	105.000
Справедливий	139.000	.000	163.000	222.000	111.000	58.000
Складний	148.000	163.000	.000	263.000	40.000	281.000
Безмежний	67.000	222.000	263.000	.000	195.000	182.000
Активність	88.000	111.000	40.000	195.000	.000	213.000
Інтерес	105.000	58.000	281.000	182.000	213.000	.000

До семантичних універсалій з більш виразною мірою віднесено: «багатогранний», «складний», «кольоровий», «гарний», «активність».

Ієрархічні зв'язки семантичних універсалій досліджуваних, що зумовлені мірою міжпонятійної відстані, відтворено на рис. 1.

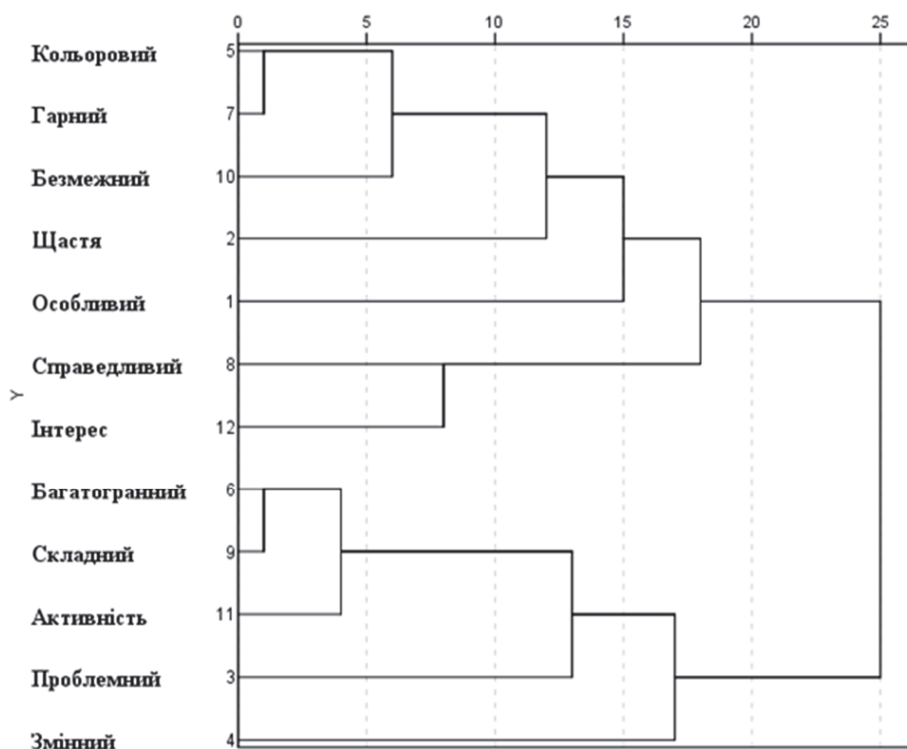

Рисунок 1. Дендрограма зв'язків семантичних універсалій майбутніх психологів-консультантів

Відтак, в результаті проведеного кластерного аналізу окреслено дві узагальнені групи семантичних універсалій, які можна розглядати як спрямовуючі вектори мовно-семантичного базису «картини світу» майбутніх психологів-консультантів. Перший вектор складають сім семантичних універсалій – «кольоровий», «гарний», «безмежний», «щастя», «особливий», «справедливий», «інтерес». Вони характеризують світ як джерело натхнення та можливостей, як тло прояву і сховище позитивних імпліцитно заданих перспектив. Перший вектор названо «Ресурс та інтенція».

Другий кластер містить п'ять елементів, а саме – «багатогранний», «складний», «активність», «проблемний» та «змінний». Друга грань розкриває світ із ознаками об'ємності, рухливості, непередбачуваності. Динамічний світ, що реагує на активність людини або відповідними резонансами (ситуаціями можливості), або викликами (ситуаціями неможливості й надможливості). Другий кластер умовно названо «Динаміка».

Можна констатувати, що вектори «Ресурс та інтенція» і «Динаміка» виступають неусвідомленими мовними регуляторами («Заради чого?») «картини світу» досліджуваних. Не сформульовані безпосередньо досліджуваними, тобто, не опосередковані внутрішньою мовою, вони об'єктивовані кластерним аналізом та окреслюють феноменологію їх внутрішнього мовлення, позначаючи дві ключові грані «співвіднесення Я зі світом».

Дискусії

Відомо, що роль і функції внутрішнього мовлення визначають базові орієнтири щодо світу та детермінують відношення до персональної екзистенційної дійсності. Саме відношення до світу, до себе та до іншої людини є тлом виникнення досвіду переживань, що складає зміст рефлексії і проявляє функціональну роль словесного значення.

Словесні значення у внутрішньому мовленні виражають індивідуальні значення (сенси). Відтак, з одного боку, визначені у досліджуваних кластери розкривають сприйняття, розуміння і переживання ними світу, в якому «щастя», «краса» та «унікальність» зустрічається зі «складністю» і «неоднорідністю», з «варіативністю» та творчим «активним» ставленням. В цьому ставленні до світу можна простежити особистісний вимір «свободи», що розкриває здатність досліджуваних розширювати свій життєвий терен й утверджувати здібності «Можу» та «Я- Можу-Бути-Тут-в Світі».

З іншого боку, в центрі досліджених семантичних зв'язків знаходиться універсалія «справедливість» як безособова зовнішня сила, що має на меті підтримання «умовного» (як правило, для обмеженої категорії осіб) порядку та послідовний причинно-наслідковий перебіг подій. Семантичну універсалію «справедливість»

можна розглядати як прагнення до наявності етичного контролю з боку «надсистеми», що дещо зменшує дієвість іншого вектору «еволюціонування» особистості, а саме – «відповідальності». Відповідальність, на наш погляд, є системним смисловим утворенням, що діалектично пов'язує складність, корисність, ресурсність та інтенційність (наміри, потреби), розкривається діями послідовного знаходження або відповіді (як смислу), або рішення (як програми), або дії (як предметного перетворення).

О.О. Леонтьєв підкреслював, що мова є головним орієнтиром людини у її діяльності у світі (Леонтьєв, 1997). Форми і засоби поліфонічного діалогу майбутніх психологів-консультантів зі світом (оточенням, об'єктами, ситуаціями) визначаються їх відношеннями до світу і розвитком власних значень, які відображаються у семантичній тріаді «мова – смисл – текст». Текстом, як позначає В.В. Налімов, є все різноманіття світу: від біосфери до свідомості людини, особистісних і групових проявів (Налімов, 1989).

Динамічний рух тексту зумовлюється, в першу чергу, діяльністю та комунікацією, які регулюються мовленнєвою діяльністю. Саме тому відношення, діяльність та комунікація є патернами, які розкриваються через операції та дії, мотиви та установки і забезпечують означування інтенцій, пов'язання упредметнених уявлень з мовленнєвими уявленнями внутрішньої мови. З цього можна зробити висновок, що макрогенеза «картини світу» майбутніх психологів-консультантів зумовлюється динамічним рухом мовленнєвої конструкції та процесом розуміння власного «тексту» через відношення до нього і розвитком власних значень за рахунок варіативного інтерпретування відкритих раніше смислів.

Таким чином, досвід відношення «людина і світ» акумулює в собі результат процесу породження мовлення, в якому внутрішнє мовлення виконує функції опосередкування думки у внутрішньому слові та опосередкування думки у значеннях зовнішніх слів. Саме тому становлення (еволюціонування) Я у відношенні до інших, до подій, до Світу зумовлюється породжувальною властивістю внутрішнього мовлення щодо «виразу себе і виявлення себе» (термін С.Д. Максименка). «Інтерпретаційне звернення до власного життя» (термін Н.В. Чепелевої) детермінує, на наш погляд, інтегровані виміри особистості, а саме: «свободу» і «відповідальність».

У світлі наданого цікаво поставити питання про генезу «множинного тексту» «картини світу» майбутніх психологів-консультантів як організованого, структурованого і автономного мовного змісту. Означений ракурс актуалізує, по-перше, питання трансляції та ретрансляції мовної «картини світу». По-друге, питання детермінованості еволюціонування мовної «картини світу» студентів діяльністю викладачів в інтерактивних початкових ситуаціях. Слід наголосити, що положення про трансляцію смислів від викладача до студента у процесі навчальної та навчально-практичної діяльності, підтверджується науковими ідеями і психолого-педагогічними підходами авторитетних вчених, зокрема:

– концепцією смислової будови семантики внутрішнього мовлення (Выготский, 1982);

– ідеєю про необхідність опосередкування рушійних сил розвитку особистості інформацією, вміщеною у взаємодіючих компонентах системи (викладач-студент), від якої залежить упорядкований, спрямований характер зміни (Максименко, 2014);

– тезою «людина в культурі й культура в людині» (Василюк, 1996);

– ідеєю діалогізму (Чепелева, 2018).

Разом з тим, процес навчання складний та багатограний і зумовлюється взаємодією семантик мовлення двох зустрічних векторів: один від викладача (керівника практикою), інший – від студента. Для побудови закономірностей динаміки «картини світу» майбутніх психологів-консультантів необхідно визначити психолінгвістичні засоби і механізми настроювання вихідних властивостей семантичних універсалій, засобів їх реорганізації й можливих причин опору такій перебудові (ступінь проникності границь).

Висновки

Здійснене дослідження дозволило об'єктивувати семантичні універсалії як мовленнєвий засіб класифікувати досліджуваними світ. Доведено, що семантичні універсалії відображають відношення досліджуваних до світу та системні зв'язки між понятійними одиницями, що його описують. Визначено, що семіотико-

семантична будова внутрішнього мовлення досліджуваних створює певну композиційну монолітність мовленнєвого тексту їх «картини світу» та відображає інтрапсихічні та інтерпсихічні комунікаційні ракурси «співвіднесення Я зі світом» як дії, що зумовлює динаміку особистості, рух її життя через переживання континууму станів і створення поля значень.

Методи суб'єктивної семантики й теорії особистісних конструктів з використанням структурного аналізу понятійних систем дозволили змодельовати у досліджуваних породжувальний процес усвідомлення та об'єктивування внутрішнього мовлення до його зовнішнього виразу через такий рух-поступ: оформлення думки → опосередкування думки у внутрішньому слові → опосередкування думки у значеннях зовнішніх слів. Відтак, у дослідженні реалізовано діагностико-корекційну процедуру перекладу внутрішньої мовлення майбутніх психологів-консультантів на мову зовнішнього мовлення та знайдено значення поняттю «Світ» («Світ в якому я живу і який відкривається для мене»). Головними неусвідомленими, але представленими у внутрішньому мовленні, гранями тексту «картини світу» досліджуваних виявлено «Ресурс та інтенція» і «Динаміка», які амодальні за своєю сутністю, але мають відправну, зафарбовану слідами попередніх взаємодій зі світом, інтенційно задану точку потоку-руху мовленнєвих значень (інтерсуб'єктивних смислів) досліджуваних.

Можна констатувати, що семантичні універсалії упредметнюють триедину систему «мова – смисл – текст» в архітектоніці «картини світу, а саме – виражаються у мовних знаках, відкриваються як смисл та вибудовують мовленнєвий текст суб'єктивної дійсності людини, зокрема її «картини світу». Встановлення семантичних універсалії ми відносимо до операції дискредитації «поточу свідомості» як екстеріоризованої форми внутрішньої мови і наслідку «мовленнєвого мислення» (термін Л.С. Виготського).

Література

- Агафонов, А.Ю. (2003). *Основы смысловой теории сознания*. Санкт-Петербург: Речь.
- Артемьева, Е.Ю. (1999). *Психология субъективной семантики*. Москва: Наука.

- Бахтин, М.М. (1997). Работы 1940-х начала 1960-х гг. *Собрание сочинений* (Т. 1–7), (Т. 5). Москва: Русские словари, 1996–2012.
- Василюк, Ф.Е. (1996). Методологический смысл психологического схизиса. *Вопросы психологии*, 6, 25–40.
- Выготский, Л.С. (1982). Мышление и речь. *Собрание сочинений* (Т. 1–6), (Т. 2). Москва: Педагогика.
- Грицюк, М.І. (2019). Внутрішня мова як особливий виз мовленнєвої діяльності в англійському художньому дискурсі. *Соціально-гуманітарний вісник*, 25, 173–174.
- Жинкин, Н.И. (1982). *Речь как проводник информации*. Москва: Наука.
- Калішук, С.М. (2020). *Гене́за смислової архітектоніки свідомості майбутніх психологів-консультантів*. (Монографія). Львів: Сполом.
- Калмиков, Г.В. (2021). Професійно-мовленнєва діяльність майбутніх психотерапевтів у системі інноваційних процесів закладів вищої освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*, 12, 46–50.
- Леонтьев, А.А. (1997). *Основы психолингвистики*. Москва: Смысл.
- Леонтьев, А.Н. (1983). Образ мира. *Избранные психологические произведения* (Т. 2, с. 251–261). Москва: Педагогика.
- Леонтьев, Д. (2003). *Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности*. Москва: Смысл.
- Лозова, О.М. (2006) Психосемантика тексту: кроскультурний підхід. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького педагогічного університету ім. Г. Сковороди*, 9, 93–96.
- Лозова, О.М. (2013). Структура самоставлення майбутніх психологів як основа конструювання образу світу професії. *Проблеми сучасної психології*, 21, 338–348.
- Лурия, А.Р. (2002). *Письмо и речь. Нейролингвистические исследования*. Москва: Академия.
- Максименко, С.Д. (2014). Життєвий шлях особистості як базова категорія генетичної психології. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*, 2.12, 5–13.
- Налимов, В. (1989). *Спонтанность сознания: Вероятностная теория смыслов и смысловая архитектура личности*. Москва: Прометей.
- Петренко, В.Ф. (2005). Психосемантические аспекты картины мира субъекта. *Психология. Журнал Высшей школы экономики*, 2(2), 3–23.
- Петровский, А.В., & Ярошевский, А.В. (1998). *Основы теоретической психологии*. Москва: ИНФРА-М.
- Серкин, В.П. (2005). Структура и функции образа мира в практической деятельности. *Автореф. дисс. д-ра психол. наук*. Москва.
- Серкин, В.П. (2006). Пять определенных понятия «образ мира». *Вестник Московского университета. Серия: Психология*, 1, 11–19.
- Холодная, М.А. (2002). *Психология интеллекта. Парадоксы исследования*. Санкт-Петербург: Питер.
- Чепелева, Н.В. (2018). Людина як суб'єкт самопроєктування. М.В. Папучі (Ред.), *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія людини: свідомість і реальність» (Ніжин, 30–31 жовтня 2018 р.)* (с. 3–5). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

- Шмелев, А.Г. (1983). *Введение в экспериментальную психосемантику: теоретико-методологические основания и психодиагностические возможности*. Москва: МГУ.
- Alderson-Day, B., & Fernyhough, C. (2015). Inner Speech: Development, Cognitive Functions, Phenomenology and Neurobiology. *Psychological Bulletin*, 141(5), 931–965. <https://doi.org/10.1037/bul0000021>
- Burton, J.M., Washington, K.N., & Samms-Vaughan, M. (2019). Parent Report of Communication Skills of Jamaican Children With Autism Spectrum Disorder: A Pilot Study. *Communication Disorders Quarterly*, 41(1), 54–66. <https://doi.org/10.1177/1525740118760816>
- Collett, B., Chapman, K., Kinter, E. et al. (2019). Speech, Language, and Communication Skills of Adolescents with Craniofacial Microsomia. *American Journal of Speech-language Pathology*, 28(4), 1571–1581. https://doi.org/10.1044/2019_AJSLP-19-0089
- Chomsky, N. (2000). *New Horizons in the Study of Language and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811937>
- Eco, U. (1984). *Semiotics and the philosophy of language*. Indiana: University Press. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-17338-9>
- Fillmore, C. (1977). The Case for Case Reopened. *Grammatical Relations Syntax and Semantics*. 8, 59–81. https://doi.org/10.1163/9789004368866_005
- Harley, T. (2009). *Talking the talk: Language, psychology and science*. Hove: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203853030>
- Kelly, G.A. (1955). *The psychology of personal constructs*. New York: Norton.
- Perrone-Bertolotti, M., Rapin, L., Lachaux, J.P. et al. (2014). What is that Little Voice Inside My Head? Inner Speech Phenomenology, its Role in Cognitive Performance, and Its Relation to Self-Monitoring. *Behavioural Brain Research*, 261, 220–239. <https://doi.org/10.1016/j.bbr.2013.12.034>
- Sharifian, F. (2009). On collective cognition and language. In H. Pishwa (Ed.), *Language and social cognition* (pp. 109–135). New York: Mouton de Gruyter.
- Smith, R.A., & Bishop, R.E. (2019). Insights into Stigma Management Communication Theory: Considering Stigmatization as Interpersonal Influence. *Journal of Applied Communication Research*, 5, 571–590. <https://doi.org/10.1080/00909882.2019.1675894>
- Steinberg, D.D., & Sciarini, N.V. (2013). *An Introduction to Psycholinguistics* (2nd ed.). Routledge. London.
- Talmy, L. (2006). Cognitive linguistics. In K. Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 542–546). New York: Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/00351-5>

References

- Agafonov, A.Yu. (2003). *Osnovy smyislovoy teorii soznaniya [Fundamentals of the semantic theory of consciousness]*. Sankt-Peterburg: Rech [in Russian].
- Alderson-Day, B., & Fernyhough, C. (2015). Inner Speech: Development, Cognitive Functions, Phenomenology and Neurobiology. *Psychological Bulletin*, 141(5), 931–965. <https://doi.org/10.1037/bul0000021>
- Artemeva, E.Yu. (1999). *Psihologiya subektivnoj semantiki [Psychology of subjective semantics]*. Moscow: Nauka [in Russian].

- Bahtin, M.M. (1997). Raboty 1940-h nachala 1960-h gg [Works of the 1940 early 1960]. *Sobranie sochinenij – Collected works* (Vols. 1–7), (Vol. 5). Moscow: Russkie slovari [in Russian].
- Burton, J.M., Washington, K.N., & Samms-Vaughan, M. (2019). Parent Report of Communication Skills of Jamaican Children With Autism Spectrum Disorder: A Pilot Study. *Communication Disorders Quarterly*, 41(1), 54–66. <https://doi.org/10.1177/1525740118760816>
- Chepelyeva, N.V. (2018). Lyudina yak subyekt samoproektuvannya [Man as a subject of self-design]. In M.V. Papuchi (Ed.), Proceedings from TSAPE' 8: VIII Mizhnarodna naukovo-praktichna konferenciya «*Psihologiya lyudini: Svidomist i realnist*» – The International Scientific and Practical Conference «*Human Psychology: Consciousness and Reality*» (Nizhyn, October 30–31th, 2018) (pp. 3–5). Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
- Chomsky, N. (2000). *New Horizons in the Study of Language and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811937>
- Collett, B., Chapman, K., Kinter, E. et al. (2019). Speech, Language, and Communication Skills of Adolescents with Craniofacial Microsomia. *American Journal of Speech-language Pathology*, 28(4), 1571–1581. https://doi.org/10.1044/2019_AJSLP-19-0089
- Eco, U. (1984). *Semiotics and the philosophy of language*. Indiana: University Press. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-17338-9>
- Fillmore, C. (1977). The Case for Case Reopened. *Grammatical Relations Syntax and Semantics*. 8, 59–81. https://doi.org/10.1163/9789004368866_005
- Gricyuk, M.I. (2019). Vnutrishnya mova yak osoblivij viz movlennyevoyi diyalnosti v anglijskomu hudozhnomu diskursi [Inner speech as a special type of speech activity in English artistic discourse]. *Socialno-gumanitarnij visnik – Social and humanitarian bulletin*, 25, 173–174 [in Ukrainian].
- Harley, T. (2009). *Talking the talk: Language, psychology and science*. Hove: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203853030>
- Holodnaya, M.A. (2002). *Psihologiya intellekta. Paradoksy issledovaniya [Psychology of intelligence. Paradoxes of research]*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
- Kalishchuk, S.M. (2020). *Geneza smislovyi arhitektoniki svidomosti majbutnih psihologiv-konsultantiv [The genesis of the semantic architectonics of consciousness of future consultant psychologists]*. Lviv: Spolom [in Ukrainian].
- Kalmykov, G.V. (2021). Profesiyno-movlennyeva diyalnist majbutnih psihoterapevtiv u sistemi innovacijnih procesiv zakladiv vishoyi osviti [Professional speech activity of future psychotherapists in the system of innovative processes of higher educational institutions]. *Naukovi zapiski Nacionalnogo universitetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Psihologiya» – Scientific notes of the National University «Ostrog Academy». Series «Psychology», 12, 46–50 [in Ukrainian].*
- Kelly, G.A. (1955). *The psychology of personal constructs*. New York: Norton.
- Leontiev, A.A. (1997). *Osnovy psiholingvistiki [Fundamentals of Psycholinguistics]*. Moscow: Smysl [in Russian].
- Leontiev, A.N. (1983). Obraz mira [The Image of the world]. *Izbrannye psihologicheskie proizvedeniya – Selected Psychological Works* (Vol. 2, pp. 251–261). Moscow: Pedagogika [in Russian].
- Leontiev, D.A. (2003). *Psihologiya smysla: priroda, stroenie i dinamika smyslovoj realnosti [Psychology of meaning: nature, structure and dynamics of semantic reality]*. Moscow: Smysl [in Russian].

- Lozova, O.M. (2006). Psihosemantika tekstu: kroskulturnij pidhid [Psychosemantics of the text: cross-cultural approach]. *Gumanitarnij visnik Perejaslav-Hmelnickogo pedagogichnogo universitetu im. G. Skovorodi – Humanitarian Bulletin of Perejaslav-Khmelnytsky Pedagogical University named after G. Skovorodi*, 9, 93–96 [in Ukrainian].
- Lozova, O.M. (2013). Struktura samostavlenyja majbutnih psihologiv yak osnova konstruivannya obrazu svitu profesiji [The structure of self-relationship of future psychologists as the basis for constructing the image of the world of the profession]. *Problemi suchasnoji psihologii Problems of modern psychology*, 21, 338–348 [in Ukrainian].
- Luria, A.R. (2002). *Pismo i rech. Nejrolingvisticheskie issledovaniya [Writing and speaking. Neuro-linguistic research]*. Moscow: Akademiya [in Russian].
- Maksymenko, S.D. (2014). Zhittyevij shlyah osobistosti yak bazova kategoriya genetičnoji psihologii [The life path of an individual as a basic category of genetic psychology]. *Naukovij visnik Mikolajivskogo derzhavnogo universitetu imeni V.O. Suhomlinskogo. Seriya: Psihologichni nauki – Scientific Bulletin of the Nikolaev State University named after V.A. Sukhomlinsky. Series: Psychological Sciences*, 2.12, 5–13 [in Ukrainian].
- Nalimov, V. (1989). *Spontannost soznaniya: Veroyatnostnaya teoriya smyslov i smyslovaya arhitektonika lichnosti [Spontaneity of consciousness: Probabilistic theory of meanings and semantic architectonics of personality]*. Moscow: Prometey [in Russian].
- Perrone-Bertolotti, M., Rapin, L., Lachaux, J.P. et al. (2014). What is that Little Voice Inside My Head? Inner Speech Phenomenology, its Role in Cognitive Performance, and Its Relation to Self-Monitoring. *Behavioural Brain Research*, 261, 220–239. <https://doi.org/10.1016/j.bbr.2013.12.034>
- Petrenko, V.F. (2005). Psihosemanticheskie aspekty kartiny mira subekta [Psychosemantic aspects of the subject's world picture]. *Psihologiya. Zhurnal Vysšej shkoly ekonomiki – Psychology. Journal of the Higher School of Economics*, 2(2), 3–23 [in Russian].
- Petrovskij, A.V., & Yaroshevskij, A.V. (1998). *Osnovy teoreticheskoj psihologii [Fundamentals of Theoretical Psychology]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].
- Serkin, V.P. (2005). Struktura i funkcii obrazu mira v praktičeskoj deyatelnosti [The structure and functions of the image of the world in practice]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].
- Serkin, V.P. (2006). Pyat opredelenij ponyatiya «obraz mira» [Five definitions of the concept of «image of the world»]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya: Psihologiya – Moscow University Bulletin. Episode: Psychology*, 1, 11–19 [in Russian].
- Sharifian, F. (2009). On collective cognition and language. In H. Pishwa (Ed.), *Language and social cognition* (pp. 109–135). New York: Mouton de Gruyter.
- Shmelev, A.G. (1983). *Vvedenie v eksperimentalnuyu psihosemantiku: teoretiko-metodologičeskie osnovaniya i psihodiagnostičeskie vozmožnosti [Introduction to Experimental Psychosemantics: Theoretical and Methodological Foundations and Psychodiagnostic Possibilities]*. Moscow: MGU [in Russian].
- Smith, R.A., & Bishop, R.E. (2019). Insights into Stigma Management Communication Theory: Considering Stigmatization as Interpersonal Influence. *Journal of Applied Communication Research*, 5, 571–590. <https://doi.org/10.1080/00909882.2019.1675894>

- Steinberg, D.D., & Sciarini, N.V. (2013). *An Introduction to Psycholinguistics* (2nd ed.). Routledge. London.
- Talmy, L. (2006). Cognitive linguistics. In K. Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 542–546). New York: Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/00351-5>
- Vasilyuk, F.E. (1996). Metodologicheskij smysl psihologicheskogo shizisa [Methodological meaning of psychological schism]. *Voprosy psihologii – Voprosy Psychologii*, 6, 25–40 [in Russian].
- Vygotskij, L.S. (1982). Myshlenie i rech [Thinking and speaking]. *Sobranie sochinenij – Collected works* (Vols. 1–6), (Vol. 2). Moscow: Pedagogika [in Russian].
- Zhinkin, N.I. (1982). *Rech kak provodnik informacii [Speech as a conductor of information]*. Moscow: Nauka [in Russian].

АНОТАЦІЯ

Вступ. Отриманий і зафіксований в «картині світу» досвід взаємодії майбутнього психолога-консультанта зі світом «упаковується» в спеціальні мовні структури – семантичні універсалії. Семантичні універсалії мають мовний вираз та відкриваються як смисл. «Картина світу» як стабільно-динамічна система виконує спонукальну й орієнтовну функції і виступає внутрішнім планом діяльності майбутнього психолога-консультанта. Задана властивість «картини світу» до реконструкції викликає дослідницький інтерес до моделювання методів змістового її опису як системи смислів і координат семантичного досвіду. **Мета** статті – висвітлити специфіку моделювання семантичних універсалій як сукупності значень «картини світу» майбутніх психологів-консультантів. **Процедура дослідження.** Типом семантичного моделювання було обрано опис «вимірювачеля», який реалізовувався методами визначення понять і оціночної решітки. Отримані результати опрацьовувались методом ієрархічного кластерного аналізу.

Результати дослідження. Отримано систему семантичних універсалій, яка складається з 12-ти понять. В якості схеми розгляду отриманих значень були використані виміри аналізу базової категорій «образ». Отриманий в ході дослідження модельний конструкт віднесено до брамфатури. Дендрограма означила два узагальнених кластери семантичних універсалій: «ресурс та інтенція» і «динаміка», які можна розглядати в якості семантичного базису «картини світу» майбутніх психологів-консультантів.

Висновки. Головні координатні крапки «картини світу» майбутніх психологів-консультантів окреслено в ході встановлення міжпонятійних зв'язків системи семантичних універсалій як тексту. Відсутність вимірів «субстанціональності» та «події» в семантичних універсаліях «картини світу» досліджуваних розкрила дефіцитність їх суб'єктивного засобу класифікувати події як відзеркалення світу на певні власні дії та нестачу актуалізації себе і своєї екзистенції. Означене положення потребує складання алгоритмів та умов моделювання розвитку системної екзистенціальної складової «картини світу» майбутніх психологів-консультантів.

Ключові слова: «картина світу», семантичні універсалії, смисл, текст, майбутній психолог-консультант.

Сергеенкова Оксана, Калищук Светлана & Заболотная Татьяна. Семантические универсалии «картины мира» будущих психологов-консультантов

АННОТАЦИЯ

Вступление. Полученный и зафиксированный в «картине мира» опыт взаимодействия будущего психолога-консультанта с миром «упаковывается» в специальные языковые структуры – семантические универсалии. Семантические универсалии имеют языковое выражение и открываются как смисл. «Картина мира» как стабильно-динамическая система выполняет побудительную и ориентировочную функции и выступает внутренним планом деятельности будущего психолога-консультанта. Соответствующее свойство «картины мира» к реконструкции вызывает исследовательский интерес к моделированию методов содержательного ее описания как системы смыслов и главных координат семантического опыта. **Цель** статьи – раскрыть специфику моделирования семантических универсалий как совокупности значений «картины мира» будущих психологов-консультантов. **Процедура исследования.** Типом семантического моделирования было избрано описание «измерителя», который реализовывался методами определения понятий и оценочной решетки. Полученные результаты обрабатывались методом иерархического кластерного анализа.

Результаты исследования. Получена система семантических универсалий, которая состоит из 12-ти понятий. В качестве схемы их описания были использованы измерения базовой категорий «образ». Полученный в ходе исследования модельный конструкт отнесен к брамфатуре. Дендрограмма обозначила два обобщенных кластера семантических универсалий: «ресурс и интенция» и «динамика», которые можно рассматривать в качестве семантического базиса «картины мира» будущих психологов-консультантов.

Выводы. Главные координатные точки «картины мира» будущих психологов-консультантов очерчены в ходе установления межпонятийных связей системы семантических универсалий как текста. Отсутствие измерений «субстанциональности» и «события» в семантических универсалиях «картины мира» исследуемых раскрыла дефицитность их субъективного способа классифицировать события как отображения мира на определенные индивидуальные действия и недостаток актуализации себя и своей экзистенции. Это положение требует составления алгоритмов и условий моделирования развития системной экзистенциальной составляющей «картины мира» будущих психологов-консультантов.

Ключевые слова: «картина мира», семантические универсалии, смисл, текст, будущий психолог-консультант.